

УДК 76.071.1Яблон:
741(477)“19”

DOI:10.30857/2617-
0272.2023.1.15

¹РОГОТЧЕНКО О. О., ²ЮР М. В., ³ЗАЙЦЕВА В. І.

¹Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, Київ, Україна

²Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Київ, Україна

³Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

АКВАРЕЛЬНА СПАДЩИНА ТЕТЯНИ ЯБЛОНСЬКОЇ ЯК ПРИКЛАД БАГАТОГРАННОЇ ХУДОЖНЬОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Мета статті – дослідити й висвітлити образотворчі особливості акварельної спадщини Тетяни Яблонської як прикладу багатогранної художньої майстерності. Особливу увагу приділити стилістичним аспектам творчих акварельних робіт мисткині задля актуалізації інтересу до її творчості.

Методологія дослідження полягає в застосуванні комплексного мистецтвознавчого аналізу й аксіологічного підходу для висвітлення ціннісних орієнтирів творчого спадку художниці в українському образотворчому мистецтві.

Результати. Проаналізовано особливості авторської манери, колористики й гостроти композиційного вирішення в акварелях Тетяни Яблонської. Виявлено нову стилістику образотворчих засобів щодо графічної художньої мови. Охарактеризовано засоби професійної майстерності мисткині.

Наукова новизна. Науковці приділяли більшої уваги переважно станковим живописним полотнам художниці. Графічні твори Тетяни Яблонської більшою мірою були представлені й опубліковані у виставкових каталогах, які зазвичай мають щонайменшу інформативну складову. Відтак, запропоновано всебічний мистецтвознавчий аналіз стилістичних аспектів акварельних творів Тетяни Яблонської й окреслено високий рівень її художньої майстерності.

Практична значущість. Матеріали даного дослідження можуть стати корисними для викладання навчальних дисциплін з образотворчого мистецтва, бути використані у монографіях, що характеризують грані творчої особистості художниці та стати підґрунтям для подальшої аналітичної діяльності.

Ключові слова: образотворче мистецтво; графічні твори; техніка акварелі; колористика; Тетяна Яблонська.

Вступ. Творчість видатної української художниці Тетяни Яблонської потребує всебічного поглибленого дослідження, зокрема, її графічні твори, виконані в техніці акварелі, до якої художниця зверталася протягом всього свого творчого шляху. Так, видається необхідним окреслити питання, пов'язані з відтворенням природи у поєднанні з авторською стилістикою, а саме: пошуками живописної техніки в акварелі, принципами композиційної виразності та характером художньої пластики лінії у поєднанні з «чистотою» кольору, що створює високу емоційну образність авторської творчої манери. Представлені дослідження архівних матеріалів щодо акварельного доробку художниці дозволять виявити особливості

графічної мови й акцентувати значущість цього творчого спадку з метою пропагування української графіки загалом. Так, представлений матеріал значно збагатить і поглибить дослідження графічної творчої спадщини мисткині, відомої нам, передовсім, живописними роботами.

Аналіз попередніх досліджень. Варто зазначити, що дослідники творчості Тетяни Яблонської, дещо побіжно торкалися графічного акварельного доробку мисткині, здебільшого зосереджуючи увагу на живописних полотнах. Переважно всі публікації висвітлюють графіку художниці у доволі загальних ремарках до альбомних репродукцій з виставок. Відтак, графічні твори, і зокрема, акварельні роботи Тетяни

Яблонської, охарактеризовано лише дотично.

Серед дослідницьких робіт радянського періоду особливе місце посідає монографія Леоніда Владича «Тетяна Нилівна Яблонська» [4]. Аналізуючи творчий доробок художниці, автор акцентує увагу на ескізах та етюдах як підготовчому матеріалі до живописних полотен. Проте, окремо відзначено акварельні роботи Яблонської, які були створені у зв'язку з участю у XXVIII Міжнародній художній виставці під час перебування у Венеції влітку 1956 року. Так, зокрема, відносно пейзажу «Венеція. На лагуні» (1956, папір, акварель), підкреслено високу майстерність виконання [4, С. 16–45].

Слушною є аналітика відомої української мистецтвознавиці Галини Скляренко з характеристикою етапів творчості та публікацією робіт Тетяни Нилівни. Так, в книзі «Українські художники: з відлиги до незалежності у главі «Творчість Тетяни Яблонської (1917–2005): особистий шлях в історії радянського живопису» наголошено: «... художниця ще за життя отримала статус вітчизняного класика, та й надалі кожна виставка її творів продовжує привертати широку увагу та зацікавлення глядачів» [8, С. 19]. Зокрема, автор відзначає високу творчу майстерність художниці та досконале володіння нею технікою рисунку й живопису, засновані на високій реалістичній школі й виразній творчій стилістиці.

Акварельні твори Тетяни Яблонської широко представлені в художніх музеях Києва, Миколаєва, Одеси, Харкова, Чернігова й потребують більш глибокого мистецтвознавчого аналізу наукової спільноти.

Постановка завдання. Грунтовне висвітлення й презентування у даному дослідженні графічного акварельного доробку Тетяни Яблонської набуває актуальності як приклад високої й багатогранної художньої майстерності. А також дозволить виявити особливості графічної мови художниці й підкреслити масштабність її творчого спадку з метою

збагачення і збереження українського графічного мистецтва загалом.

Результати дослідження та їх обговорення. З огляду на весь масив творчої спадщини Тетяни Нилівни Яблонської графічні роботи не зараховуються як основні класичні твори народної художниці України. Проте, важко уявити сучасний художній музей України, в якому не було б представлено й графічні аркуші мисткині. Їх значущість і цінність полягає в тому, що без них неможливо уявити й зрозуміти саму хрестоматійну живописну творчість Т. Яблонської.

Життєвий шлях художниці був яскравим і водночас не простим. Перші батьківські уроки рисунку, навчання в Київському художньому інституті (1935–1941) у видатних художників Абрама Черкаського і Федора Кричевського, Друга світова війна, евакуація і тяжка праця у колгоспі на Поволжі, повернення у зруйнований післявоєнний Київ, педагогічна і громадська діяльність – всі ці життєві обставини не могли не відобразитися на творчості художниці. Роботи мисткині зворушують тонкістю і глибиною, створених нею художніх образів. Вона віртуозно володіє майстерністю художнього спостереження, поетизуючи в своїй творчості навколишню дійсність.

Насамперед, привертає увагу участь Тетяни Яблонської у першій повоєнній виставці графічних робіт художників України, яка відбулась у 1946 році в Ленінграді і Таллінні. Художниця експонувала графічні твори: «Купання» (етюд, папір, олівець) і «Забава» (етюд, папір, олівець).

Творчим неспокоєм прозорістю та стрімкістю мазка приваблює нас акварельний живопис Яблонської. В її акварельних портретах ми відчуваємо глибоку проникливість, вміння у найдрібніших деталях передавати характерні особливості образу. Яскравим прикладом, вище сказаного, можуть слугувати акварелі «Леся біля вікна» (1954) (рис. 1) та «Дівчинка за фортепіано» (1954–1955 pp.) (рис. 2).

Згодом творчість Тетяни Яблонської здобула широке визнання не тільки в нашій державі, але й в багатьох країнах світу. Так, у кінці 1950-х років картини художниці експонувалися в Німеччині, Польщі, Франції, Фінляндії, Китаї, Італії, на Всесвітній виставці у Брюсселі 1958 року та інших. Протягом цих років Яблонська побувала в Польщі, Чехословаччині (тепер Чехія), Швеції, Італії. Ці поїздки і творчі зустрічі мали значний вплив на світосприйняття і творчість мисткині.

Влітку 1956 року Тетяна Яблонська їде до Італії у зв'язку з участю у XXVIII Міжнародній художній виставці у Венеції. Ця подорож стала визначальною для подальшого пошуку індивідуальної творчої манери художньої мови художниці. Йдеться про цикл акварельних малюнків, виконаних з натури у Венеції.

Художниця і раніше працювала аквареллю, але її роботи мали етюдний характер і не були широко представлені на виставках. Тому майстерність, з якою були виконані «венеціанські» акварелі, стали цілковитою несподіванкою, адже вони у повній мірі розкрили творчий темперамент художниці.

Так, «венеціанські» акварелі, створені під враженням характерних сяючих фарб міста на воді, вирізнялися стрімкістю мазка, прозорістю й яскравістю фарб. В цих роботах відчувається глибока схвильованість новим життєвим матеріалом, побуту й неповторним образом прекрасної Венеції, оспіваної багатьма художниками від минулого до сьогодні. Акварелі мисткині заліті сонцем з насиченим вологою повітрям, з каналами, наповненими бірюзово-синьою водою і чудовими пам'ятниками архітектури. «Гострим оком художника-жанриста, який вмів спостерігати життя великого міста і за кожною, хай найдрібнішою побутовою деталлю, бачити живу людину, зобразила вона характерні сцени – гондольєрів, що чекають на туристів, перехожих, які годують голубів на площі Сан-Марко» – пише в своїй монографії

Леонід Владич [4, С. 45]. Дійсно, акварельна робота «Венеція. Площа Святого Марка» (1956) (рис. 3), це складна, композиційно вивірена, багатофігурна, жанрова робота, що передає життя чудового старовинного міста.

В акварелі «Вечір на каналі» приваблює контрастне поєднання барв, розвішеної між будинками білизни, зеленої води і рожевого човна. Також акварельні пейзажі «Неаполь. Гавань Санта Лючія» (1956), «Венеція. Гондоли» (1956) (рис. 4). вирізняються чистими кольорами й глибоко поетичними образами, притаманними творам художниці. Вона охоче вводить у свої пейзажі жанрові мотиви, органічно поєднуючи образ людини з образом природи. В цей новий період творчості пейзажі на поверховий погляд здаються етюдами, але за своєю сутністю й композиційною складовою є завершеними, самодостатніми картинами. Такою можна вважати й акварельну роботу «Венеція. На лагуні» (1956) (рис. 5), де художниця дуже тонко передала прозорість повітря й хвилюючу глибину «кришталевих» морських хвиль.

«Справді, у венеціанських акварелях повною мірою виявився бурхливий, що б'є через край, темперамент художниці. Ми бачимо в цих малюнках і прозорі фарби, і легкий, стрімкий мазок пензля, що його тримає впевнена рука майстра...» [4, С. 45].

Під враженням чергової поїздки до Італії художниця згадуватиме: «Поїздка до Італії 1972 року перевернула мою свідомість. Мистецтво раннього Відродження вразило мене своєю високою духовністю та щирістю».

Майже всі акварельні твори експонувалися на виставці «І спогади, і мрії» в Національному художньому музеї України до 100-річчя від дня народження мисткині (2017). Деякі акварельні пейзажі опубліковано у виданні Гаяне Атаян «Щоденники. Спогади. Мрії», зокрема: «Венеціанський канал» (1956) (рис. 6), «Венеція. Сан-Марко» (1956) [1, С. 410].

Рис. 1. Леля біля вікна. Тетяна Яблонська, 1954, папір, акварель. Власність автора

Рис. 2. Дівчинка за фортепіано. Тетяна Яблонська, 1954–1955 рр. папір, акварель. Власність автора

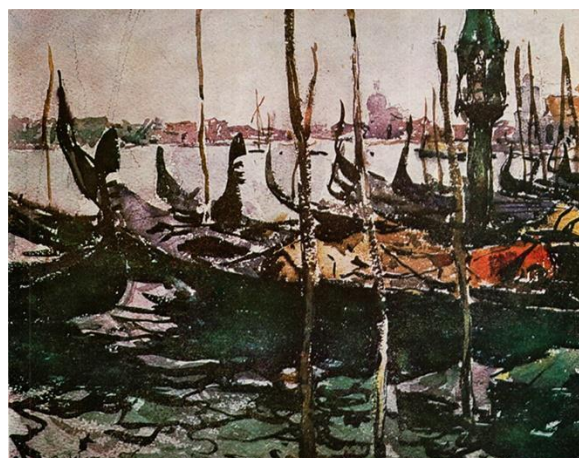
Рис. 3. Венеція. Площа Святого Марка. Тетяна Яблонська, 1956, папір, акварель. Національний художній музей України

Рис. 4. Венеція. Гондоли. Тетяна Яблонська, 1956, папір, акварель. Національний художній музей України

Рис. 5. Венеція. На лагуні. Тетяна Яблонська, 1956, папір, акварель. Національний художній музей України

Рис. 6. Венеція. Венеціанський канал. Тетяна Яблонська, 1956, папір, акварель. Національний художній музей України

Вважається, що «венеціанські» акварелі кінця 1950-х років започаткували неофольклорний період у творчості Тетяни Яблонської. Архітектура й особливий ландшафт Італії, полотна майстрів епохи Відродження, впливали на гостроту сприйняття, змінювали колористичну палітру творів художниці.

Царина графіки займала у творчості мисткині важливе місце. Про різнобічність її таланту говорить неодноразова участь у виставках графіки.

Висновки. Виходячи з викладеного є всі підстави стверджувати, що представлений в даній статті матеріал дещо розширив і поглибив дослідження графічної творчої спадщини Тетяни Яблонської. Відтак, було окреслено питання живописної техніки в акварелі у поєднанні з авторською стилістикою, а також розглянуто засоби композиційної виразності та характер художньої

пластики лінії у поєднанні з «чистотою» кольору. Мистецтвознавчий аналіз архівних матеріалів дозволив виявити особливості графічної мови й авторської творчої манери в акварелях Тетяни Яблонської. Охарактеризовано засоби багатогранної професійної майстерності мисткині. Виявлено нову стилістику образотворчих засобів щодо графічної художньої мови. Підсумовуючи, можемо зазначити, що, так званий, «венеціанський» період у житті художниці мав особливий вплив на подальший творчий шлях і започаткував неофольклорні тенденції у творчості Тетяни Яблонської. В цей новий період творчості акварельні роботи мисткині за своєю сутністю й композиційною складовою стають самодостатніми картинами як приклад багатогранної художньої майстерності.

Література:

1. Атаян Г., Зайцева І. Тетяна Яблонська. Щоденники, спогади, мрії. Київ: Родовід, 2020. 584 с.

2. Бугаєнко І. Тетяна Яблонська: Живопис. Графіка: альбом. Упоряд.: І. Бугаєнко. Київ: Мистецтво, 1991. 176 с.

3. Виставка графічних робіт художників України. Таллін: каталог. Дирекц. худ. вист. України, Коміт. у спр. при Раді Мін. УРСР: уклад. Г. А. Нестеровська, підг. Л. Владич. Таллін, 1946. 32 с.

4. Владич Л. В. Тетяна Нилівна Яблонська: монографія. Київ: Державне видавн. образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. 90 с.

5. Дмитрова Л. Лицем до життя. *Образотворче мистецтво*. 1974. № 2. С. 9.

6. Історія українського мистецтва: у 5 т. Голов. ред.: Г. Скрипник. Київ: Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАНУ, 2007. Т. 5: Мистецтво ХХ століття. 1048 с.

7. Перша республіканська виставка рисунка: кат. вист. Спілка худ. України; упоряд. В. М. Верба. Київ: Реклама, 1972. 60 с.

8. Скляренко Г. Українські художники: з відлиги до незалежності. Кн. 1. Київ: ArtHuss, 2018. 280 с.

9. Тетяна Яблонська. Пастель 2003–2005: кат. вист. Націон. худ. муз. України; уклад.: С. Мамаєв, Г. Атаян. Київ: ВХ студіо, 2006. 40 с.

References:

1. Ataian, H., Zaitseva, I. (2020). Tetiana Yablonska. Shchodennyky, spohady, mrii [Diaries, memories, dreams]. Kyiv. 584 p. [in Ukrainian].

2. Buhaienko, I. (191). Tetiana Yablonska: Zhyvopys. Hrafika: albom [Tatiana Jablonska: Painting. Graphics]. Kyiv. 176 p. [in Ukrainian].

3. Vystavka hrafichnykh robit khudozhnykiv Ukrainy. Tallin: kataloh [Exhibition of graphic works by artists of Ukraine. Tallinn]. Uklad. H. A. Nesterovsko, pidh. L. Vladych. Tallin, 1946. 32 p. [in Ukrainian].

4. Vladych, L. (1958). Tetiana Nylyvna Yablonska: monohrafiia [Tatiana Nylyvna Yablonska]. Kyiv. 90 p. [in Ukrainian].

5. Dmytrova, L. (1974). Lytsem do zhyttia [Face to life]. *The Art*. Nr 2. P. 9 [in Ukrainian].

6. Istoriiia ukrainskoho mystetstva: u 5 t. [History of Ukrainian art]. Holov. red.: H. Skrypnyk. Kyiv, 2007. T. 5: Mystetstvo KhKh stolittia. 1048 p. [in Ukrainian].

7. Persha respublikanska vystavka rysunka: kat. vyst. [The first republican exhibition of drawings]. Uporiad. V. M. Verba. Kyiv, 1972. 60 p. [in Ukrainian].

8. Skliarenko, H. (2018). *Ukrainski khudozhnyky: z vidlyhy do nezalezhnosti* [Ukrainian artists: from thaw to independence]. Kn. 1. Kyiv. 280 p. [in Ukrainian].

9. Tetiana Yablonska. *Pastel 2003–2005: kat. vyst.* [Pastel 2003–2005: cat. whist]. Natsion. khud. muz. Ukrainy; uklad.: S. Mamaiev, H. Ataian. Kyiv, 2006. 40 p. [in Ukrainian].

THE WATERCOLOR HERITAGE OF TETIANA YABLONSKA AS AN EXAMPLE OF MULTIFACETED ARTISTIC SKILLS

¹ROGOTCHENKO O., ²YUR M., ³ZAITSEVA V.

¹*Modern Art Research Institute of National Academy of Art of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

²*Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design named after Mykhailo Boychuk, Kyiv, Ukraine*

³*Borys Grynchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine*

Purpose of the article is to investigate and highlight the pictorial features of Tetyana Yablonska's watercolor legacy as an example of high artistic skill. Pay special attention to the stylistic aspects of the artist's watercolor works in order to actualize interest in her work.

Methodology consists in the application of a complex art analysis and an axiological approach to highlight the value orientations of the artist's creative heritage in Ukrainian fine art.

Results. The features of the author's manner, coloristics and sharpness of the compositional solution in Tetyana Yablonska's watercolors are analyzed. A new stylistics of pictorial means in relation to the graphic artistic language has been revealed. The tools of the artist's professional skill are characterized.

Scientific novelty. Scientists paid more attention mainly to the artist's easel painting. Tetyana Yablonska's graphic works were mostly presented and published in exhibition catalogs, which usually have the least informative component. Therefore, a comprehensive art-critic analysis of the stylistic aspects of Tetyana Yablonska's watercolor works is offered and the high level of her artistic skill is outlined.

Practical significance. The materials of this study can be useful for teaching fine art subjects, be used in monographs characterizing the facets of the artist's creative personality, and become the basis for further analytical activities.

Keywords: *fine art; graphic works; watercolor technique; coloristics; Tetiana Yablonska.*

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ:

Роготченко Олексій Олексійович, д-р мист., професор, головний науковий співробітник відділу теорії та історії культури, Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, ORCID 0000-0003-4631-8260, **e-mail:** rogotchenko2007@ukr.net

Юр Марина Володимирівна, д-р мист., старший науковий співробітник, проректор з наукової і міжнародної діяльності, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, ORCID 0000-0003-3487-1480, **e-mail:** yurmaruna@gmail.com

Зайцева Вероніка Іванівна, канд. мист., доцент кафедри декоративного мистецтва і реставрації, факультет образотворчого мистецтва і дизайну, Київський університет імені Бориса Грінченка, ORCID 0000-0003-1160-1760, **e-mail:** v.zaitseva@kubg.edu.ua

Цитування за ДСТУ: Роготченко О. О., Юр М. В., Зайцева В. І. Акварельна спадщина Тетяни Яблонської як приклад багатогранної художньої майстерності *Art and design*. 2023. № 1(21). С. 157–162.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.1.15>

Citation APA: Роготченко, О. О., Юр, М. В., Зайцева, В. І. (2023) Акварельна спадщина Тетяни Яблонської як приклад багатогранної художньої майстерності *Art and design*. 2023. 1(21). 157–162.